

Зоран Павловић

ЖИВОТОПИС
ТОДОРА
БЛУДНОГ

Зоран Пабловић

– књига пала с тавана –

**ЖИВОТОПИС ТОДОРА
БЛУДНОГ**

Београд, 2012

ЖИВОТОПИС ТОДОРА БЛУДНОГ

Убодна напомена

“Дневници Тодора Блудног”, недавно пронађени и рашчитани, премда на много места оштећени од прохујалих векова, чине целину и пружају јасну слику, како о његовом животу, тако су и јединствено сведочанство о постојању необичне земље Угурсузије, чији је Тодор био утемељитељ и цар. Очито је, а с обзиром на шкакљивост питања којих се у ”Дневницима” дотицао, и разумљиво, што многи преписивачи нису одолевали искушењу да у градиво уплићу и сопствена скромна искуства, те отуд у причи спорадично налазимо уткана и сва достигнућа савременог доба, заједно са патином старих дана, дакле, оног времена у ком је Тодор у збиљи живео и владао. Но најпосле, оно што је за нас било пресудно да се овим рукотвором позабавимо, јесте пре свега изузетност карактера његовог аутора.

Редови које је исписала Тодорова рука су свакако у извесној мери изгубили од своје изворности, али не може бити сумње у то да би се било ко одважио да битно мења његове главне животне поставке. На основу чега у то можемо бити сигурни, увериће се сам читалац, уколико се без предрасуда упусти у читање овог бујног штива, које нам је захваљујући мару и прилежности Тодора Блудног сада на располагању.

Прба глаба

Тодоробо родно место. Изградња дворца. Судбоносни сусрет. Китораост као спона великог пријатељства. Ударају се темељи Угурсузије и Тодоробо устопичење.

“**Ј**а нијесам први човек, али сам прво кољено”. Овако започињу Тодорови “Дневници”. “Међутим,” пише даље, “пошто сам самим својим рођењем на свијет, донио свијест и очи, одмах ми се објелоданило да ми оно што видим није по мјери. Зајмо и јесам одмах одбадио сваку могућност да је моја лоза на Земљи живјела прије мене. Овим желим да ставим тачку на ишчање свој земаљској поријекла, а поради отклањања забуне у коју би будућа покољења могла ујасити. Нијесам вам ја, дакле, никакав ни земаљски нишанак свјетски случај, нишанак – нушто! – случај икако, већ сам своја сојствена намјера.”

У сачуваним деловима “Дневника” загнетка Тодоровог рођења није расветљена. Сам Тодор, у одмаклијем периоду свог блудног века, како сам бележи, нерасположен да премишља одакле је, а донекле загушен испонављаношћу, па и споредношћу самог питања, као места свог рођења назначаво је готово све градове и села света, зависно од тога са киме се упознавао. Чим би, наиме, неко пред њиме истакао своје родно место, Тодор се није нимало устручавао да каже како се и сам родио у

том истом месту. Живео је у земунци, сојеници, катакомбама, лутао за козама или овцама, или је проналазио какав други убедљивији изговор за то што тамо није виђан, као што су промене имена, изгледа и томе слично. Верује се како је овој мистификацији прибегавао, на једној страни зато што му је заправо било свеједно где се родио, а на другој је то чинио ради постизавања што веће присности са својим сабеседницима, до чега је вазда држао. Будући ненадмашан познавалац земљописа, језика, наречја и обичаја разних народа, глатко му је полазило за руком да говори о животу у ма ком поднебљу. Знао је чак изненадити свог госта новим подацима о његовом најрођенијем завичају, тако да се овај морао малко и застидети и уважавати Тодора за староседеоца у свом сопственом селу. Толико о Тодоровом родном месту.

Изградња дворца

Утврђено је да је на планину Озрен доспео у III веку пре нове ере. Чврсти докази за то су испитивања помоћу угљеникових изотопа, извршена на археолошким ископинама. Остаци његовог окамењеног замка

откопани су у Средњем веку, када је извршена и његова реконструкција. Овде, наравно, морамо изузети могућност да је неко од Тодорових поклоника, након многих векова, покушао према самим “Дневницима”, који су скривани и предавани из руке у руку или усмено преношени, покушао да обнови његов замак, а потом га разрушио и закопао, како би тиме показао Тодорово присуство кроз векове. Но за овакву тезу немамо покриће, премда то није случај када су у питању Тодорове статуе, у камену, теракоти, бронзи. Њих се, нарочито у последње време појавила сва сила. Махом представљен као један вид Пана или Сатира, негде сетан, блажен, другде екстатичан, понешто истурене доње вилице, јакних и здравих зуба, гдекад чак без иједне длаке на глави и целом телу, са удом у ерекцији, често пренаглашене величине. Нама, имајући у виду данашње сразмере, златни пресек, барем тако изгледа. Те, дакле, статуе, мање више су дела настала знатно након Тодоровог ишчезнућа, и у многоме су плод уобразиље његових обожавалаца, подражавалаца или су то чисто ситнотрговачки марифетлуци.

Претпоставка да би иста ствар могла бити са Тодоровим дворцем, не коси се са законом вероватноће, али јој не треба придавати сувише пажње. Тодоровом лику никакве археолошке игре нису нужне. Као што ће бити показано, и без њих, он је учинио довољно да вечно живи.

Важно је напоменути да је планина Озрен пример великих слегања тла која су се одиграла у прошлости. У време када је Тодор ту приспео, она је била неупоредиво виша него што је то данас, иначе Тодор на њој не би могао ни дисати. Првобитно, наиме, његова плућа су подносила искључиво чисти озон и ваздух великих висина. Тако је било пре његовог устоличења. Једна од претпоставки је и та да је терет круне коју је ставио на главу и о којој ће доцније бити речи, био директан узрок слегнућа рељефа.

Нашавши се на Озрену, прва Тодорова мисао, како сам о томе каже, била је: саградити дворца у коме се може удобно живети и не напрезати се; ако се у томе већ не налази ужитак. Предузимљивост у спровођењу сопствених замисли беше му од рођења својствена, те одмах томе и приступи. Дворца је подигао без ичије помоћи и, по властитом пројекту, од тврде зововине, какве је у његово време било у изобиљу. Помагао се и грађом од папратног дрвећа и трске. Познаваоце градитељства свакако чуди употреба зове за носаче крова и потпорне стубове? Тодоров, пак, гениј, на тај приговор узвраћа тиме што је његов носилац вазда рачунао са деловањем векова и, овде је непогрешиво предвидео њихово окамењивање. Много доцније, то се и показало као исправно. Осим тога, сваки, па и најнепоштенији дрвосеча, признаће да је, ма колико у та древна времена зововина била тврда, зова

дрво које је најлакше посећи, а тиме се наш мештар увек руководио. Када са својих скела од циновских бршљанових лијана није више видео подножје здања које је започео, Тодор одлучи да стави кров. Беше то кров у пагода-стилу.

“Ако се прескачу по три пречаге на љестивама, хиџру човјеку је за сјуштињање са шљемена крова довољно једно додишње доба”, обавештава нас о висини свог дворца Тодор, иако нигде не наводи колики је био размак између тих пречки на мердевинама, нити колика је дужина ногу тога његовог хитрог човека.

Судбоности сусрет

Задубљен у мисли о питањима смисла вечног живота и бесмисла и најкраткотрајније смрти, Тодор поче да лута наоколо. Не гледајући пред себе, он набаса на једну чудну плантажу. Не примећујући ништа, учини ту нечувену штету. Најмање три леје расада, уредне и свеже залирене, скончаше под његовим гломазним и незграпним стопалима. “Јаране! Зар да обесвећујеш Веселинов усев?!” Чу где загрме неко за његовим леђима. И пре но што би успео да се поврати из мисаоних висова, доби ударац тољагом преко стражњице, тако грозан да сместа испаде са леје на стазу за шетаче.

Тако је изгледао Тодоров први сусрет са одбеглим ковачким шегртом Веселином, оним истим који ће у потоњем току приче постати ње-

гова узданица, а почесто и извор онога што је аутор ових “Дневника” називао “малтене цијела бриџа”.

Веселину је могло бити петнаестак година, колико је тада отприлике имао и Тодор. Рекло би се како је више тежио да постане ковачем сопствене среће, неголи учењу како се користе ковачки мех, чекић и наковањ. Реч Тодорова ипак је на његовој страни и, он нас уверава како се мајстор код кога је ово голобрадо момче учило занат, збиља тирански односио према њему и да је овај са правом утекао. Привремено се био одао баштованлуку. О томе се и повео први разговор између Тодора Блудног и несудоног ковача Веселина. Након што се мозак сопствених “Дневника” опоравио од задобијеног ударца, он, показујући на злехуде струкове биља што га је изгазио, рече, са призвуком дубоког и искреног кајања: “Ово роџква није, а нијесу ни кокосове џалме... Збиља, Веселине, зашто се не оканеш џако ћорава џосла као што је баштованлук?”

Разумљиво да је одгајивач на ово плануо и изгрдио га на пасја кола, предочавајући му да је он бивши ковачки шегрт и, тек однедавна се одлучио да негује ову биљну културу. Жртвујући занат знао је шта ради. Тодор, међутим, остаде при своме, да је то чисти бесмисао. Траћење времена. Веселина ово разгневи. Нарогуши се, спреман да се бори. “Хајде, џокажи се, ако си храбар

ујола колико брбљив!” викну он, заузимајући ратоборно држање.

Видећи да је крај шали, а као и иначе, сасвим наопако схвативши претњу, Тодор раскопча хлаче и... показа се! Веселин остаде као укопан. Јер и у то древно доба, док је још увек носио хлаче, имало се у Тодора на незгодном месту шта видети. Уцвелењени баштован био је најпре запањен оним што је видео, а кад се мало уприсебио, једва успеде да промуца: “Зар без китораста? У то никада нећу поверовати.” И, заиста, показаће се да га у томе инстинкт није преварио.

Тодора је живо занимало шта је то “киџорасџ”, јер не беше до тада био чуо за ишта томе налик. Његов сабеседник је неко време само одмахивао руком, дајући тиме на знање да га притискају муке о којима други ни слутити не могу. Када је напокон истина избила на видело, испоставило се следеће: Оно што је злосрећни бегунац од свог мајстора узгајао беше управо култура звана “киџорасџ”, у данашње време доста заповстављена, мада би претерано било рећи како се за њом изгубила свака потреба.

У својим зачецима била је то крхка и бледуњава биљчица, не услед помањкања дневног светла, већ отуд што јој је природа била таква. Биљка је расла до висине три до четири педља над земљом, а Веселин је под њом, у најуреднијим лејама, без зрна кукоља или каквог било ко-

рова, имао негде око двадесет дулума најфиније црнице. У то доба, како се види из Тодорових “Дневника”, китораст се садио у размацима од по два педља сваки од сваког, а овај је услед брижљиве неге и баштованове посвећености послу био веома једар и сочан.

***Киџорасџ као сџона великоџ џри-
јаџељсџва. Угарају се џемељџ Уџур-
сузије и Тодорово усџоличење.***

Нећемо овде пред читаоца износити неистине, као што би била да Тодор заиста није знао за китораст. Саму биљку је он итекако добро познавао, једино му је можда необичан био назив који јој је Веселин одредио. Јер, с обзиром да је Тодор своју храну бирао према укусу, а укус ове биљке му се био допао међу првима, она му је још од раног детињства, заправо, служила као једина храна. Стога му можемо опростити и разумети да је према Веселиновом подвигу именована биљке био до некле снисходљив. Он томе плаховитом узгајивачу покровитељски рече: “Веселине, џужни мој браџе, џрије-шиши када џомишљаш да имам шиџа џроџив џвојеџо киџорасџа у узџоју. Он је, шиџавише, велика блаџодатџ за џосвемашње шиљокуране, дочим џа млоџи и даље нередовно и овлашно једу и слабо жваћу. Увијек сам џа налазио џџје слободно силесијом ниче на сунчаним џројланцима, џе нијесам замши-љ’о да џосџоји џоџреба за исџоџа узџајањем. Сџора није да је овај усљед

твоје њеже и бриже нешто једрији и стиаситији. Освједочио си се на мојему да у гјелотворности самога мелема није сум- њаћи и, штога-мога пошљедично мош бити миран. Овај усјев оставићеш мени, пошто ћеш ти имати преча посла. Поћи ћеш у свој завичај и, од злати, што ћеш га извадити из рудника, у коме ти се за то укаже најзгоднија прилика, исковаћеш за мене царску круну. Док на томе будеш изгарао и шај свијећили чин обављао, редовно ћу ти достављати и снабдијевати те пакетићима китораста, а ти ћеш штога-мога морати да останеш недоучени ковач.”

Његов израз “штога-мога”, иначе је карактеристичан за препознавање његовог рукописа и често се потеже као доказ његове аутентичности и отклањања сваке сумње с тим у вези.

Веселину се додуше од китораста није одвајало, али шта је најпосле курајбер без заната? Отуд он невољко прихвати пружени савет, па не зановетајући много како ће доћи до злата, хтеде да зна каква је Тодорова намера са гломазном и тешком круном коју му је описао. Тодор му у кратким цртама објасни да ће се круном користити цар земље коју ће њих двојица основати. Земља ће се звати Угурсузија, а појединости о њој биће обелодањене кад за то дође време. Разумљиво да је Тодору много дана било потребно да од Веселина начини свог савезника и придобије га за ову крупну замисао.

Живели су заједно на Тодорову двору. Неправедна је оптужба коју

понекад чујемо на Тодоров рачун, у смислу да је чак и ту јео више китораста од свог новостеченог пријатеља. Пре него што га се за то оптужи, ваља нам вазда имати на уму да је то од најранијег детињства била његова омиљена и заправо једина храна, а Веселин ју је тек однедавна почео јести. Не треба нам много разбора, па да увидимо како се овај потоњи није на пречац могао навићи на, уосталом, доста опор укус ове биљке. Исто се тако не може ићи ни у другу крајност и говорити како Тодор из пожртвовања није хтео ни да је окуси. Јео је Тодор, још како је халапљиво јео! Они би га јели пресног или би га припремали слично као спанаћ. Поховање китораста била је Веселинова јака страна, али хировитог какав је био, тешко га је било наговорити да га спреми. Што се учинака трошења овакве хране тиче, морамо рећи како су они код Веселина били поразни. Они, ако ћемо право, и нису били тако страшни да не би били видни, али су се поред Тодора таквим чинили.

Дани су им пролазили у одржавању леја, жвакању китораста, богоугодним разговорима и размишљању о будућности Угурсузије, земље у којој ће у свако доба имати где да се угура и да вам буде угурано или барем смештено. На размишљање је ипак отпадало сразмерно мало времена, јер Веселин таквих потреба није имао, а Тодор је свој век проводио у уверењу да нема ствари које се када им дође време не могу решити

на лицу места. Биле су то две божанске природе и, рекло би се како је права срећа да су се нашле.

У планини је много начина да се човек забави, али без понија, без склоности ка лову или рибарењу, прерасли за скидање гнезда и игре жмурке, младићи су били упућени један на другог. За песничење нити мачевање нису марили. “Не љути се човече”, нису имали уза се – помислио би човек да су се на смрт досађивали. Али није било сасвим тако. “Тодоре, *дед њовуци ме мало*”, каза једном Веселин. “*Како њо мислиш, њобратиме?*” “*Повуци ме дер за кишу, не би ли ми се шћо њре истјегла. Нема хасне жвакаџи оволики кишорасџи, ако се не ради никаква џимнастџика за даљи развој овоџ вишћалноџ*

орџана”, објасни поучно Веса, а лице му се развуче у значајан осмех.

Вазда спреман да угоди свом ближњем, Тодор поступи тачно како је од њега тражено и, не мало се зачуди крућењу Веселинове жиле. Видећи да се ово његовом побратиму допада, он исто затражи од њега. Тако су почеле њихове игре те врсте и, више им није било досадно. Све док једног јутра Веселин не претрпи горко разочарење посматрајући своју мушкост у огледалу. Она га је најпре бацила у црне мисли, да би после дугог мозгања закључио како му је време да оде. Рече да ће се вратити чим излије круну. Измами од Тоше чврсто обећање да снабдевање киторастом неће изостајати, па крете на пут.

